

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Українсько-Азербайджанський Інститут
соціальних наук і самоврядування ім. Г. А. Алієва

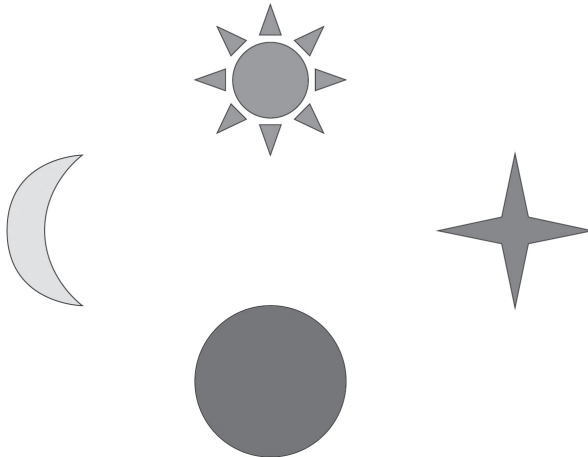
МАУП

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Україна в контексті світової цивілізації: традиції і сучасність

Випуск 2

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
на базі кафедри українознавства,
м. Київ, МАУП, 29 листопада 2012 р.*

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2013

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф. — д-р політ. наук, проф.

Бідзюра І. П. — директор УАІСНС, д-р політ. наук, проф.

Шилов Ю. О. — зав. каф. українознавства, академік МКА, канд. іст. наук, проф.

Соколовська К. М. — канд. іст. наук

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Актуальні проблеми українознавства: [звед. зб. матер. наук.-практ. конф.]. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013. — 188 с.

Розкриваються історичні, теоретичні та методологічні аспекти українознавчої дисципліни не тільки як складової духовності українства, а й як феноменального явища світової цивілізації.

Проаналізовано роль і місце науки українознавства у розбудові демократичного суспільства суверенної європейської держави України.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

ЗМІСТ

С. О. Воронов

Культурні регулятори економічного розвитку підприємства 6

Г. А. Гайдукевич

Нейтральная Украина и черноморский регион..... 11

В. Ю. Горанін

Сучасний погляд на традиційний світогляд і вірування на теренах України 19

А. А. Гоцалюк

Гуманізація освіти на засадах історико-культурологічних дисциплін..... 29

О. С. Грецький

Громадянськість: етнокультурний вимір..... 34

О. І. Дікареєв

Цивілізаційний вимір міжнародних відносин України з Китаєм 39

І. В. Калько

Особливості гендерного літературознавства в Україні 48

А. В. Кальянов

Культурологічні чинники професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців 53

О. М. Кирилова

Виховний потенціал роману Ліни Костенко “Записки українського самашедшого” 59

О. М. Кирилова

Формування духовності особистості у листах Василя Стуса до сина 64

П. М. Лісовський

Проблема етнічності українства в європейську співдружність як простір громадянської суб’єктності (соціально-філософський конструктивізм мудрості)..... 68

П. В. Несторенко

Нагородна система України як продовження традицій світової цивілізації..... 75

О. Б. Применко

Комплекс меншовартості в українському менталітеті як результат “боротьби двох культур” — української і російської — у часи комуністичного режиму 80

С. В. Прищенко

Естетичні проблеми рекламної графіки як відображення соціокультурної сфери суспільства... 89

Є. А. Антонович,

С. В. Прищенко

Концепція інтегрованої навчальної дисципліни “дизайн реклами” 96

С. В. Прищенко,

Т. В. Сенчук

Витоки дизайну в контексті культури..... 102

В. С. Рижиков

Підготовка кваліфікованих юристів на засадах чинного законодавства..... 111

Л. Є. Калашнікова,

Є. В. Рильцев,

Х. Є. Лисак

Майбутнє програмується історією 116

М. В. Сколуб

Адміністративно-судовий устрій Бессарабської області у 1812–1856 рр...... 124

К. М. Соколовська

Українська національна символіка (історико-культурологічний аспект)..... 134

ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КИТАЄМ

Актуальні проблеми українознавства, с. 39–47

Досвід Китаю свідчить, що і в третьому тисячолітті для забезпечення ефективного розвитку необхідна певна толерантність щодо проявів транснаціональних політичних процесів. Більше того, тільки державі під силу знаходити баланс між субнаціональними, національними та транснаціональними інтересами різних політичних та національно-культурних акторів. На міждержавному рівні спілкування необхідно створювати ефективні механізми взаємодії у локальному, регіональному та глобальному вимірі міжнародної системи. В процесі дипломатичного стратегіювання на принципах “взаємності” всіх рівнів виникає “транскордонна взаємодія”, “глобальний потік зв’язків”, “транскордонний світ” [1]. Разом з тим на тлі формування транскордонного світоустрою не зникає держава як гарант безпеки.

У цьому контексті безпека може стати транскордонною, тобто досягти стану достатньої (“взаємної”) захищеності всіх зацікавлених (у першу чергу суміжних) держав від негативного впливу загроз, що виникають (в середині держави, на кордоні, зовні) і діють “крізь кордон”

або порушують нормальне функціонування систем транскордонної комунікації (режим транскордонних водотоків, газотранспортних систем та нафтогонів, шельфових родовищ). Транскордонна безпека передбачає підтримку сформованої системи транскордонних зв’язків та узгоджений контроль держав над транскордонними потоками і факторами з метою не допустити “транснаціоналізації” масштабів їх поширення. Таким чином, виникає “матрьошка” безпеки, у ядрі якої стоїть держава.

Нині в Євразії виникли умови для розвитку трансрегіональних спільнот, які об’єднуються навколо Балтійського, Баренцового, Чорного, Середземного, Каспійського, Північно-Китайського морів. Тут триває пошук симетрій регіонального співробітництва в різних галузях міжнародного політичного та економічного життя, у тому числі координації принципів воєнної, економічної, гуманітарної безпеки. Надзвичайно важливим елементом співпраці стає забезпечення глобальної енергетичної безпеки. У цьому вимірі безпеки завданням дипломатії стає забезпечення енергетичної самостійності країни за

рахунок диверсифікації джерел постачань паливно-енергетичних ресурсів. Така енергетична дипломатія нині здійснюється в умовах ускладнення політико-правового, економічного, технологічного, соціально-культурного та географо-демографічного середовища міжнародної системи. Діяльність світового паливно-енергетичного комплексу протягом 40-ка останніх років із забезпечення доступу до паливно-енергетичних ресурсів та засобів доставки їх до споживача (нафтові та газотранспортні системи) стала стратегічним інструментом впливу на перебіг міжнародних відносин. Енергетична дипломатія стає не тільки механізмом погодження інтересів, а й дипломатичної диверсії.

Україна виступає важливим елементом євразійської системи безпеки. Аналіз та узагальнення тисячолітньої традиції та досвіду взаємодії з сусідами та суперпотугами на трансєвропейських торгових шляхах може сприяти українській дипломатії в пошуку механізмів стратегіювання ситуації на свою користь [2].

На нашу думку, існують реальні можливості для стратегіювання ризиками через дипломатичне позиціонування України як регіонального лідера у Євразії.

Це можливо навіть в умовах нинішнього ускладнення політичної, економічної, технологічної та соціальної сфер життя людства. Про загострення свідчить той факт, що з моменту розпаду біполярного світу розгорнувся і не вщухає дискурс про новий світопорядок, а основну загрозу життєдіяльності людству становлять політичні виклики [3–5].

Аналітик світового банку Дж. Фіннерті (Finnerty John D.) стверджує, що рівень політичних різниць, які необхідно враховувати при проведенні міжнародного інвестування, досяг сімдесяти відсотків [6].

Останнім часом науковий дискурс, як свідчать українські вчені, сконцентровано на геополітичному й геополітичному та геокультурному вимірі перспектив дипломатичного діалогу в Євразії. Особливо гостро полемізують з приводу процесів розвитку країн регіону дипломати США, ЄС, РФ та КНР.

Протистояння позицій КНР та РФ проти агресивних намірів США спостерігається в ряді регіонів. А саме, у Північній Африці (Сирія), на “Новому шовковому шляху”, на островах Сенкаку в Східнокитайському морі, на Північному морському шляху (Циркумнорд).

Суть протистояння полягає у змаганні за право створювати і підтримувати правила міжнародного порядку. Альянс ряду країн Європи на чолі з США розраховує на збереження старого міжнародного порядку, а взаємодія таких країн, як Росія, Китай, Індія, Південна Африка, спрямована на створення нового і, на їх погляд, більш рівноправного міжнародного порядку. Проявом нових дипломатичних тенденцій став дискурс у рамках РБ ООН з приводу обговорення проекту резолюції з питання Сирії. Росія та Китай висунули тріаду принципів урегулювання кризи: (1) “влада має бути гуманною” — (2) “недопустимість військового втручання іноземних сил” — (3) “неефективність санкцій”. Таку тріадну вимогу до суперпотуг

підтримали Індія, ПАР, Бразилія. Ця єдність однозначно свідчила про можливість нового альянсу. Про це саме свідчить порядок денний зустрічі країн БРІК навесні 2013 р.

Така активізація політики ряду країн підтверджує той факт, що міжнародна спільнота прагне повернутися до споконвічної “взаємності”, яка нині виражається тріадою стратегіювання у вигляді: (1) політика — (2) маневр — (3) діалог.

Нині всі актори міжнародного життя змушені позиціонувати свої інтереси в ході дипломатичного стратегіювання в межах вищезгаданої тріади. Зокрема, програмою США стратегіювання в Євразії озвучується в контексті атрибутів західної тріади: (1) “режим демократизації” — (2) ідеологеми “лібералізації” — (3) “гуманності”. У цьому випадку мова йде про поглиблення контролю над економічними і торговельними зв'язками між країнами Південної та Центральної Азії. У політиці США в Євразії особливе місце відведено Афганістану [7]. У контексті довгострокових економічних та політичних інтересів США саме Афганістан має стати важливим вузловим пунктом та перехрестям торгово-транспортних шляхів. Афганський проект позиціонується американською дипломатією як центр зосередження зусиль світової спільноти. І метою зусиль названо необхідність стабілізації ситуації в Афганістані як основи миру в усій Центральній Азії. Проте, аналітики вважають, що Афганістан є нестабільною країною в усіх відношеннях. І нині ця країна не може бути геополітичним центром чи моделлю роз-

витку для сусідніх держав. Можна чекати лише поширення нестабільності і, відповідно, поширення впливу США на весь регіон Центральної та Південної Азії. І американський проект “нового шовкового шляху” сприятиме цьому процесу [8].

Розробниками американського проекту “Нового шовкового шляху” у формі програми “демократизації традиційного механізму древніх шляхів доставки товарів, людей та ідей через кордони країн регіону” стали заступник держсекретаря США з питань Південної і Центральної Азії Роберт Блейк та глава Інституту Центральної Азії та Кавказу при Університеті Джонса Хопкінса Фредерік Старр. Адміністрація Б. Обами активно підтримала проект. Про це свідчила “дипломатія канонерок” попереднього держсекретаря США Х. Клінтон в країнах Центральної і Південної Азії, які безпосередньо межують з Афганістаном. Було наголошено на підтримці проекту трансафганського коридору в Центральній Азії. Передбачається спорудження газопроводу з Туркменістану через Афганістан у Пакистан із можливим продовженням його до Індії. Зацікавленість у проекті підтвердила дипломатія Туркменії, Пакистану, ряду ТНК, насамперед американської “Юнокал” і аргентинської “Бридас”. Було підготовлено техніко-економічне обґрунтування і відбулися численні раунди переговорів дипломатів Туркменістану, Афганістану і Пакистану. Пізніше цю ідею Ф. Старр більш детально розгорнув у концепцію “Велика Центральна Азія”. Нині Ф. Старр пропонує оновлену її версію “Нового Шовкового шляху” [9], де об-

ґрунтовує провідну роль Америки в регіоні тим, що США є найбільшим інвестором і гарантом балансу інтересів країн регіону. Проте в програми існують винятки.

Зокрема, місця для Китаю в американській моделі “Нового Шовкового шляху” не відведено. Тобто американські вчені при стратегіюванні ситуації на Сході не врахували ряд специфічних аспектів ведення справ у Євразії. Спостерігається відсутність “корелятивного” мислення, що означає навмисність виключення інтересів Китаю. “Корелятивне китайське мислення”, згідно з ідеєю західного вченого Джозефа Нідема [10], вимагає від “моделі” поведінки врахування всього комплексу проблем.

Тут варто було б згадати аналітикам США, що в 1994 р. один з лідерів КНР, а саме Лі Пен, практично першим зробив крок в цьому напрямі і запропонував “модель” спільного створення сучасної версії Шовкового шляху [11].

І власне, той факт, що в США не почули Лі Пена, змусив Китай розпочати здійснення проекту власної транспортної інфраструктури в Євразії. Пекін планує створити сухопутний “міст” до Європи та “піти” в Європу Північним морським шляхом. Таке просторове стратегіювання, яке спирається на дипломатію та морську міць Китаю, отримало назву стратегією “намисто перлин” [12].

Стратегіювання “мережею перлин” спрямоване на реалізацію китайського концепту створення південно-західної дуги “Великої Східної Азії”. Мережа має об’єднати як енергетичні, так і торговельно-транспортні

маршрути: від Синьцзяня до Аравійського моря; центр Євразії зі Світовим океаном (Каракорумська дорога), макрорегіон “Розширена Центральної Азії” з “Великою Східною Азією” (газотранспортні системи). Таким чином, у Пекіні прагнуть залучити Іран та Афганістан в широку південно-західну дугу “Великої Східної Азії” під китайським контролем [13]. Головною перешкодою зазначеного проекту, а також планів Китаю із поширення свого впливу в Північній Африці (Лівія, Сирія), Південній Азії (Іран, Пакистан, Сінгапур) залишаються інтереси та проекти США. Вашингтон активно протидіє планам Пекіна зі спорудження торгово-транспортних коридорів, що розгалужуються віялом з північно-заходу КНР вздовж узбережжя Перської затоки і Африки. Китай, у свою чергу, створює альянси не прямого, а дотичного протистояння США.

Зокрема, Пекін стимулює прискорення реалізації проекту “Енергетичний клуб” ШОС. Проголошеною метою створення ЕК ШОС слугує мета гармонізації інтересів Китаю і Росії. Проте, антиамериканську спрямованість такого альянсу було продемонстровано дипломатичною практикою нового керівництва КНР під час зустрічі з керівництвом РФ у Москві та лідерами БРІК у Південній Африці навесні 2013 р.

В американській моделі “Великого шовкового шляху” вагоме значення приділяється історичним передумовам виникнення “шовкового шляху” та ролі центральноазійських країн у цій справі [14]. Проте, ця цікава теза теж перенасичена політичними міфами та ідеологемами.

Західні та східні історики дипломатії стверджують, що саме китайська дипломатія ініціювала створення “Великого шовкового шляху”. Існував реальний персонаж, а саме дипломат Чжан Цань (138–126 рр. до н. е.), який у пошуках союзників на Заході проти войовничих кочових сусідів, що стояли на кордонах Китаю, мандрував процвітаючими землями, населення якого прагнуло миру і готове було торгувати [15–18]. Ханський Китай одразу зрозумів можливі вигоди від торгівлі на віднайдених маршрутах. Так, у результаті невдалої у воєнному вимірі дипломатичної місії було віднайдено економічну складову з потенціалом “взаємності”. Дипломатія “пошуку взаємності” отримала тріаду завдань: (1) познайомитися — (2) торгувати — (3) продовжити дипломатичні пошуки”. Таким чином, торгово-дипломатичний маршрут на Захід здобув визнання, підтримку та назву по одному з основних предметів торгівлі — “Великий шовковий шлях”.

Нині вже встановлено, що між Сходом і Заходом існували й інші “товарні” маршрути. Системне вивчення закономірностей розвитку торговельних маршрутів привело до досліджень історико-металургійного напрямку. Серед них найбільш детально розробляється тематика, пов’язана з Циркумпонтійськими і Євразійськими металургійними провінціями. Перша стала основою виробничого і культурного розвитку в періоди раннього та середнього Бронзового століття на величезній території від Балкан, степової та лісостепової зон Східної Європи та Кавказу до Анатолії, Месопота-

мії і Західного Ірану. Ще в процесі формулювання проблематики Циркумпонтійської провінції було висловлено припущення про ймовірне входження до неї Анатолії, Західного Ірану і деяких інших територій Східного Середземномор’я і Близького Сходу [19].

З середини II тис. до н. е. на території Північної Євразії спостерігався різкий стрибок металургійного виробництва, пов’язаний з використанням олов’яної бронзи. У пік “бронзолivarної революції” кардинально мінявся звичний уклад життя як у центрах древніх цивілізацій, так і в периферійних зонах. Починає функціонувати трансєвразійський “олов’яний” шлях. Трансєвразійський “олов’яний” шлях пролягав на Захід двома напрямками. Один з них йшов через середній Урал до Волго-Кам’я, другий — на Південь від Уралу через степове Поволжжя в бік Дніпра. Ця гілка “олов’яного” шляху збігається з найважливішою стародавньою комунікацією — трансєвразійським “Степовим коридором”.

Трансєвразійським “олов’яним” шляхом доставлялися й інші товари: бурштин, лазурит, нефрит. “Бурштинові” шляхи з’єднували стародавні цивілізації Сходу із Середземномор’ям; “лазуритові” зв’язували територію Бадахшана (Південно-Східний Таджикистан і Північно-Східний Афганістан) з центрами давньосхідних цивілізацій у долині Інду, Месопотамії, Єгипті, Анатолії.

На шляхах виникали центри торгівлі. Таким центром стало місто Давань (територія Фергани). Місто стояло на “нефритовій дорозі” з

Індії, “царській дорозі” (Шох-Рох) з Візантії і Риму, “дорозі золота” з Алтаю і Сибіру, “скіфській дорозі” з країни Аланії та з берегів Дніпра.

Після підписання посольсько-торговельної угоди з Китаєм, Давань став опорним центром і “Шовкового шляху”. У ХІХ ст. німецький учений-географ Фердинанд фон Ріхтгофен назвав цей маршрут “Великим шовковим шляхом” [20]. Траса була прокладена в II ст. до н. е. від столиці Давань — Ерші до міста Ю чи Ючен (Узген) і прямувала через Ош, гірські перевали в Кашгар, оазисами пустелі Такла-Макана, північ озера Лоб-Нор. Далі маршрути йшли від “Великої Китайської стіни” сухопутним та водним шляхом у Ханбалік (Пекін), Сангон (Гонконг), Корею, Японію, Індонезію й Індокитай. У 114–108 рр. до н. е. в Давань з Китаю прибувало до 10-ти великих посольств (караванів). Дорога через Кашгар-Фергану йшла в Східну Європу [21].

З деякими перервами маршрути діяли до кінця ХІХ — початку ХХ ст. Іноді (у період воєн) “Великий шовковий шлях” йшов з Таримського басейну на захід через важкодоступні відроги Паміру або у верхів’ях Амудар’ї до Індії, а звідти по річці Інд, морем у Перську затоку. Інший маршрут пролягав до південного берега Іссик-Куль, по річці Талас, через Тараз (Джамбул) чи до річки Або і вливався в “дорогу золота” чи “скіфську дорогу”, по річці Сирдар’ї до Південного Уралу, річці Ембі, Волзі — у північнопричорноморські степи, через Азовське і Чорне моря до Сирії або через протоку Дарданелли — до Греції і Риму і далі в Західну Європу.

Крім лазуриту в країні Передньої Азії з Согдіани і Бактрії вивозили сердолік, а з Хорезму бірюзу. Археологічні відкриття останнього часу дають можливість виявити невідому раніше систему зв’язків другої половини I тис. до н. е. Йдеться про “західний меридіональний шлях”, що пов’язував Центральну Азію і територію сучасних слов’ян з південно-західними районами Китаю, північної Бірми і північного В’єтнаму. Відкритий у II ст. до н. е. караванний шлях з Китаю до Передньої Азії згодом став головним шляхом вивезення китайського шовку; тим же шляхом доставляли в Китай з греко-римського світу скло і кристаль. Під впливом Заходу у Середній Азії виникла скляна промисловість, а під впливом Сходу — металева. Японські вчені вважають, що согдійські купці у VII–VIII ст. н. е. йшли і морськими шляхами з вантажем сандалової деревини в Самарканд, Ірак, Індію, Китай [22].

Сучасна територія України здавна стояла на розгалужених торговельних шляхах постачання міді, олова, заліза, срібла. У III–II тис. до н. е. Давня Русь вела велику торгівлю нефритом. Нефрит поставляли з Алтаю через Урал і далі до берегів Дніпра та Чорного моря [23].

Усі ці шляхи починають відігравати важливу роль у період раннього середньовіччя, особливо починаючи з епохи Тюркського каганату. Тоді тюрко-сасанидський конфлікт призупинив діяльність південного маршруту. Для забезпечення контролю над сухопутними трасами “Шовкового шляху” каганат направив посольство до Візантії на

чолі з согдійцем Маніахом. Переговори пройшли успішно і зв'язок з Близьким Сходом південними трасами було поновлено. Проте північні шляхи через Волзьку Булгарію, водні шляхи Дніпра та Дунаю активно функціонували весь час. У Сибіру, Булгарії, Київській Русі, у Південній і Західній Європі (Італії, Німеччині, Франції, острові Готланд, Великобританії) розрахунковою валютою слугувала золота монета [24].

Тобто сучасна Україна теж причетна до великих історичних шляхів і може претендувати на участь у сучасних проектах як США, КНР так і РФ.

Інша можливість України пов'язана з Північним морським маршрутом. Нині, коли зменшується льодове покриття Арктики, спрощується доставка товарів Північним морським маршрутом сполучення. Китай давно вже прагне скористатися можливостями Північного Морського шляху для спрощення доставки товарів у Європу, оскільки економіку Китаю значною мірою забезпечує зовнішня торгівля (майже половина ВВП Піднебесної залежить від вантажоперевезень). Північний морський шлях скорочує звичний маршрут від Шанхая до Гамбурга на 6400 км.

Інший інтерес до Арктики зумовлено пошуком доступу до запасів паливно-енергетичних ресурсів (35 % світових запасів нафти і газу). Тут видобувається 98 % алмазів, 90 — золота, а також нікелю, платини РФ.

Для України надзвичайно важливим моментом є той факт, що в інфраструктуру Північного морського шляху необхідно вкласти

46,5 млрд рублів. Ці кошти потрібні на оновлення криголамного флоту й удосконалення системи управління, модернізацію арктичних портів і створення сучасної системи навігаційно-гідрографічного та гідрометеорологічного забезпечення. Українська суднобудівна галузь могла б отримати значні замовлення від учасників Північного проекту.

Китай обрав саме таку стратегію. Дипломатія КНР ще в 2006 р. виступила ініціатором розширення складу постійних спостерігачів в Арктичній раді. Таким чином, дипломатія КНР прагне поліпшити зв'язки з арктичними країнами і розширити можливості для приєднання до проектів в Арктиці. На сьогодні до складу Арктичної ради входить 8 держав: США, Канада, Норвегія, Швеція, Росія, Данія, Фінляндія та Ісландія. Рада була створена з ініціативи Фінляндії у 1996 р. З метою мобілізації ресурсів для захисту навколишнього середовища і розвитку Арктики. У 2013 р. в Раді головує Канада, а кілька європейських країн вже отримали статус спостерігачів.

Українська дипломатія нині певним чином активізувала зусилля в східному напрямку. А саме, на запрошення голови КНР у 2010 р. відбувся державний візит Президента України до Китаю. У рамках візиту Президентом України було підписано з головою КНР спільну заяву щодо підвищення рівня українсько-китайських відносин. Крім цього, Україна і Китай підписали 13 документів з актуальних питань розвитку політичної та економічної співпраці. У квітні 2011 р. під час візиту Прем'єр-міністра України в КНР

для участі в ювілейному Боаоському азіатському форумі ним було проведено низку зустрічей з керівництвом КНР. У 2012 р. були проведені переговори про співробітництво країн ПЕК.

Україна зацікавлена у співпраці з Китаєм у сферах сільського господарства, енергетики, будівництва об'єктів інфраструктури, а також у космічно-авіаційній та військово-технічній сферах.

Ми є прихильниками поміркованої, виваженої практики взаємовідносин з іншими країнами світу. Дипломатія має бути орієнтованою на національні інтереси і враховувати інтереси та традиції іншої сторони. А особливо в період зміни складу еліти в КНР.

Література

1. *Callahan William*. Nationalism, Civilization and Transnational Relations: The Discourse of Greater China // *Journal of Contemporary China* 14 (43), 2005. — P. 269–289.
2. *Кагарманова Н. И.* Восток и Запад. Парадоксы познания. — М.: Изд-во “Ленанд”, 2012. — 576 с.
3. *Enhaddadi Mohamed*. Dilemmes energetiques / Mohamed Benhadadi et Guy Olivier; preface de Bernard Landry. — Quebec: Presses de l'Universite du Quebec, 2008. — xviii, 198 p.
4. *Brokelman Bertram*. Die Spur des Ols. Sein Aufstieg zur Weltmacht. — Berlin: Osburg Verlag. — 2010. — 623 S.
5. *Hagedorn K.* Particular Requirements for Institutional Analysis in Nature-Related Sectors // *European Review of Agricultural Economics*. — 2008. — Vol 35. — № 3. — P. 357–384.
6. *Finnerty John D.* Securitizing Political Risk Insurance: Lessons from Past Securitizations / *International Political Risk Management. Exploring New Frontiers*. — Washington, D. C. The World Bank, 2001. — P. 77–147.
7. *Кохманд Х.* Новая стратегия США — НАТО в Афганистане // *Дипломатическая служба*. — 2012. — № 2. — С. 20–25.
8. *Зусманович А. З.* Империалистический раздел бассейна Конго (1876–1894). — М.: Изд-во Восточной литературы, 1962. — 355 с.
9. *Starr S. Frederick*. Afghanistan Beyond the Fog of Nation-Building: Giving Economic Strategy a Chance / *S. Frederick Starr // Silk Road Paper*, 2011 (January). — 30 p.
10. *Зиновьев А. Л.* Фактор понимания. — М.: Алгоритм, Эксмо, 2006. — 528 с.
11. *Xiang Lanxin*. An alternative Chinese view / *Xiang Lanxin / China's expansion into the Western hemisphere: implications for Latin America and the United States*. — Washington, D. C.: Brookings Institution Press, 2008. — P. 44–58.
12. *Womack Brantly*. China among unequals: asymmetric foreign relationships in Asia, Singapore: Hackensack, NJ, World Scientific, 2010. — ix, 540 p.
13. *Biebuyck W.* European Imaginaries and the Intelligibility of Integration / *W. Biebuyck // Journal of Contemporary European Studies*. — 2010. — Vol. 18, no. 2. — P. 161–180.
14. *Kavalski Emilian*. China and the global politics of regionalization, Aldershot: Ashgate, 2009. — P. 28.
15. *Hsin-pao Chang*. Commissioner Lin and the Opium War. — Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1964. — 319 p.
16. *Key players and regional dynamics in Eurasia: the return of the “Great Game”* / ed. by M. R. Freire, R. E. Ka-

- net. — London: Palgrave Macmillan, 2010. — XIV, 300 p.
17. *Wang Gungwu*. The Chinese intellectual: past and present. — Singapore: Published for the Faculty of Arts and Social Sciences, National University of Singapore by G. Brash, 1983. — 30 p.
18. *Yu Ying-shih*. Trade and Expansion in Han China. Berkeley: University of California Press, 1967. — ix, 251 p.
19. *Avilova L. I.* Northern and Southern Zones of the Circumpontic Metallurgical Province: the Problem of Interrelations / Teneishvili T. O., Avilova L. I. // European Association of Archaeologists. First Annual Meeting. Santiago, 20–24 September, 1995. — P. 12–13.
20. *Richthofen* Ferdinand von. Tagebuecher Aus China. — T. 1 / Ferdinand Richthofen, Ernst Tiessen. — Biblio-Bazaar, 2010. — 640 S.
21. *Grabowsky Volker*. The Gold and Silver Road of Trade and Friendship: The McLeod and Richardson Diplomatic Missions to Tai States in 1837 / Grabowsky Volker, Andrew Turton. — Thailand: Chiang Mai: Silkworm Books, 2003. — xxvii, 624 p.
22. *Крейе Энно Эдвард*. Политика Меттерниха. Германия и противоборство с Наполеоном 1799–1814 гг. / Пер. с англ. Л. А. Игоревского. — М.: ЗАО “Центрполиграф”, 2002. — 383 с.
23. *Колосовская Ю. К.* Рим и мир племен на Дунае. I–IV вв. н. э. — М.: Наука, 2000. — 288 с.
24. *Мамлева Л. А.* Становление Великого шелкового пути в системе трансквицизационного взаимодействия народов Евразии // *Vita Antiqua*. — 1999. — № 2. — С. 53–61.